

Churchill-England og den "suverene" norske eksilregjering.

"Men ingen ting kunne bli gjort utan britisk samtykke." (Halvdan Koht i "For fred og fridom" s.263)

I et av foredragene i serien Som seilene fylles av ~~XXXXXX~~ stormen sa professor Magne Skodvin bl.a. : "Quisling var føraren, Terboven var der Herr."

Ingen vil selvsagt bestride at Quisling og hans regjering - på samme måte som Administrasjonsrådet - måtte etterkomme tyske krav. Rådets og Quisling-regjeringens rettslige stilling kommer Undersøkelles-kommisjonen av 1945 inn på i sin Innstilling, side 223 :

"Noen vil legge vekt på at Administrasjonsrådet er opprettet med tysk billigelse, og at det har vært et organ for Reichskommissær etter førerforordningen. Under denne synsvinkel er rådet et ledd i den tyske administrasjon av det besatte Norge med folkerettslig hjemmel i 4. Haag-konvensjons bestemmelser i landkrigsreglementet. Det er for så vidt den samme rettslige hjemmel som de etterfølgende kommissariske statsråder og Quislings senere regjering har."

Kommisjonen kommer også inn på Administrasjonsrådet i Innstillingen side 231 :

"Rådet arbeidet i et beseiret land, og det var ikke mulig med de maktmidler tyskerne hadde av militær, politisk og finansiell art å føre en uavhengig politikk i forhold til tyskerne."

Innstillingen nevner en rekke eksempler på at Administrasjonsrådet etterkom en rekke av Terbovens krav, som f.eks. utstedelse av forbud mot flagging og demonstrasjon på Kongens fødselsdag, frigivelse av høstjakten for tyskerne, betaling av erstatning til tyskerne "for deres hjelp med å minske tallet på skogødeleggende elg ! På vegne av Administrasjonsrådet sendte styret av Justisdepartementet, soneskriver Ole P. Harbek den 4. juni 1940 et rundskriv til alle politimestre i de besatte områder med underretning om at Jonas Lie er utnevnt til sjef for Utrykningspolitiet. I rundskrivets pkt. 4 heter det at "ved forbrytelser som antas å ha politisk bakgrunn eller hvor gjerningsmannen eller skadelidende er en politisk personlighet og for øvrig i alle anliggender av politisk karakter, skal politiinspektør Jonas Lie underrettes." I pkt. 6 opplyses det at "han (Lie) er spesielt bemyndiget til å gi seg innberetninger om den politiske stilling." Soneskriver Ole Fingalf Harbek ble i 1945 valgt til formann i Den norske dommerforening og ble foreningens æresmedlem fra 1962 !

Sin vane tro unnlater Skodvin konsekvent å nevne et ord om de mange "gode" nordmenn som ytet tyskerne vedrifull bistand. Han kommer heller ikke med ett eneste ord inn på at de norske myndighets eksilmyndigheter i London i minst like høy grad hadde en "Herr" over seg. Jeg skal derfor gi noen smakebiter på det.

Med en gang regjeringen Nygaardsvold satte sine ben på engelsk jord fikk de føle den britiske dominans. Noe bittert forteller Halvdan Koht om dette i "For fred og fridom" side 239 :

Enda før regjeringa tok i veg frå Tromsø, hadde vi ~~diskutert~~ tala

"litegrann om kvar ho helst skulle slå seg ned når vi no skulle freista "regjera" utanlands. Vi tala om både Canada og Skottland. Men da dei som var med Devonshire kom til lands i Glasgow vart dâi ingen som spurde om kvar dei ville vera. Dei vart utan noko snakk sendt til London."

I "Kvinne i krig" forteller Unni Diesen side 101 at nordmennene endog ble utsatt for ransakning :

"Så kommer vi hjem, finner koffertene gjennomrotet. Ikke engang en kvittering hadde de engelske "gentlemen" etterlatt seg."

På Koht kom dette neppe som noen overraskelse. Han forteller nemlig i sin før nevnte bok at allerede i 1939 brøt britene den internasjonale konvensjon om postførsel i krig, og

"Eg hadde dagen i førvegen hatt prov på at dei jamvel braut brev til den norske utanriksministeren."

Eksilregjeringen så det - naturlig nok - som en av sine viktigste oppgave å skaffe forsyninger hjem til Norge. På dette området gjorde sikkert både Nygaardsvold og Koht hva som stod i deres makt. Men også de støtte på "der Herr" Side 263 i "For fred og fridom " forteller Koht at han forelå spørsmålet om å få sendt hjem forsyninger både med Churchill og med minister Dalton. Koht hadde håpet å finne forståelse hos sistnevnte, da han var arbeiderparti-representant. Men alt var forgjeves, forteller Koht

"Det hjelpte ikkje at eg sa at den svenske Raude-krössen var viljug til å ta på seg arbeidet med å esle ut maten og ville gå god for at ingen ting skulle kome i hendene på tyskarane. Dalton heldt ~~fast~~ seg ~~stiv~~ stiv. Vi ga oss no ikkje med det. Eg sette opp eit skriftleg utgreiing med plan for skipnaden, og gikk med den til lord Halifax den 21. august. Men vi fekk ingen ting igjennom."

Også Trygve Lie beklager seg over den britiske dominans :

"Vi fikk aldri noe svar fra Forreign Office på forespørselen om en dansk observatør til utenriksministerkonferansene. Vi undersøkte også hva den britiske regjering mente om en representant fra den danske frihetsråd hos den norske Konge og regjering. Men heller ikke dette ville britene gå med på." (Kilde : Lie :Hjemover, side 109)

Det forekom ofte at eksilregjeringen ikke engang ble verdiget svar på de spørsmål som de tok opp med britene, selv om de benyttet Kronprins Olav som forhandler. Side 190 i "Hjemover" forteller Trygve Lie at eksilregjeringen gjorde en rekke forsøk på å få sendt "Den norske brigad til Finnmark vinteren 1945 :

"Saken ble tatt opp med ~~den britiske~~ S.H.A.E.F., Scottish Command, War Office, Forreign Office og Combined Chiefs of Staff i Washington For å sette inn vårt beste kort reiste Kronprins Olav til Washington i midten av januar. Som norsk øverstkommanderende kunne han forhandl direkte med de amerikanske forsvarssjefer og den amerikanske regjeri Forhandlingene trakk ut. Tross utallige purringer fikk vi ikke noe svar."

Jeg skal ikke trette Folk og Lands lesere med flere eksempler på hvor umyndiggjort eksilregjeringen var. La meg bare til slutt få ta med hva Annæus Shjødt sen. anfører i "Riksrådsforhandlingene i 1940, side 60 :

"Kongen og regjeringen var på sin side bundet av hva britiske interesser ville tillate dem. Selv om de hadde vært av den oppfatning at det var i norsk interesse å slutte fred eller våpenstill stand med tyskerne, trekke vår flåte ut av britisk krigsinnsats, å

III

unngå raids på norskekysten eller sabotasje der, å sende mat til Norge for å lindre nøden osv. må det vel ~~innrømmes~~ erkjennes at det ikke stod den fritt å gjøre dette. Kommissjonens påstand om kongens og regjeringens frihet svarer ikke til de faktiske forhold. "

John Sand.